

FORTIDSVERN

Medlemsblad for Fortidsminneforeningen

Nr 2/2001 (27. årgang). Løssalg 50 kroner

The background image is a photograph of a large, modern concrete structure, possibly a bunker or a museum. The structure features a prominent wall made of large, rectangular stone blocks. Three silhouetted figures are standing in the foreground, looking towards the wall. The lighting is dramatic, with strong shadows and highlights. The overall color palette is dominated by blues and greys.

**FORSVARETS KULTURMINNER
AGDERFYLKENE**

Miljøverndepartementets politiske ledelse vil overføre mer makt og ansvar etter kulturminneloven til kommunene. Målet er vitalisering av lokaldemokratiet og fordeling av forvaltningsansvar. Styrking av kommunene er nedfelt i stortingsmelding, belyst gjennom undersøkelser og utviklet parallelt med oppgavefordelings- og planlovutvalget. Få har innsett at kommunene siden 1965 har hatt selvstendig ansvar og alle muligheter til å verne våre kulturminner. Sammenholdt med kommunenes selvstendige ansvar etter Plan og bygningsloven og sviktende oppgaveløsning gjennom 37 år, synes prosjektet forfeilet.

Siden 1989 har forvaltningen av nasjonale kulturminneinteresser etter kulturminneloven ligget til Riksantikvaren og fylkeskommunene. Internt i regjeringen vant det regionale mellomnivået nylig en seier, og et samlet miljøvernansvar kan ende opp som fylkeskommunal oppgave. Departementets politiske ledelse har bedt Riksantikvaren utrede kommunereformens praktiske gjennomføring. Reformen er paradoksalt på bakgrunn av kommunenes grenseløse makt over den ikke-fredede kulturminnebestanden. Ingen hindrer våre kommuner fra å bevaringsregulere så mye de vil. Den politiske ledelse har sikkert merket seg at 94 % av rådmennene i 1997 mente det er viktig at Norge tar vare på kulturminnene. Departementet forklarer: «Dette vil kunne bidra til å vitalisere lokaldemokratiet og gjøre det mer spennende å være lokalpolitiker.» En undersøkelse har konkludert med at lokalpolitikerne ønsker mer makt og ansvar over det verneverdige. Det kan sås tvil om de spurte, ordførere og rådmenn, kan tiltros å tale på vegne av samlede lokalpolitiske miljøer.

Halvparten forsvunnet

De siste 50 årene er 50 % av kulturarven forsvunnet. Riksantikvar Nils Marstein uttalte til Aftenposten i fjor at kommunene har liten kompetanse på kulturminnevern og ingen på bygningsvern. «Ved å gi kommunene større ansvar på miljøvernområdet ønsker vi å stimulere til lokal forankring, forståelse og aksept for viktige miljøvernpolitiske oppgaver, både hos de organer som fatter beslutningene og hos dem beslutningene gjelder, nemlig befolkningen» fremholder departementet. En fylkeskultursjef uttalte i samsvar med Miljøverndepartementets virkelighetsbilde, at ingen vil kulturminnene og kultur-

KRONIKK

Hvorfor skal kommunene få enda større muligheter til å fjerne kulturminner i strid med regjeringens målsettinger? spør Ragnar Kristensen, styremedlem i Vestfold avdeling

FORVALTNINGSREFORMEN – VERN ELLER FJERN?

miljøene vondt. Det kan virke som man mener kommunale enkeltvedtak gjøres upåvirket av skjeve maktforhold. Strid mellom bevaring av gravhauger og mer kortsiktige arbeidsplasser ender neppe i førstnevntes favør. I den kommunale verden er kulturminnevernet en salderingspost til fordel for andre samfunnsinteresser. Skiftende lokalpolitiske flertall borger ikke for et forutsigbart lokalt kulturminnevern like lite som nærheten til entreprenørene borger for upartisk avveining.

Lokalpolitikerne er sjelden forpliktet til bevaring, og de verneinteresserte kjemper med en seig materie. Beslutninger delegeres til rådmennene. Lokalpolitisk styringsangst og teknokratisk kontroll øker, og den lokalpolitiske arena krymper. Tunge nærings- og eiendomsinteresser trives best i korridorene. Møter lukkes og man får høre, som i Larvik, at «innbyggerne er uønsket». Demokratieffekten av å legge mer forvaltningsansvar til kommunene virker da usikker. Når man i andre sammenhenger utreder å minske effekten av sentrale retningslinjer, redusere klagegrunnlag og bruk av innsigelse, uthules allmeninteressenes mulighet til å motvirke press fra sterke grunneiende næringsinteresser. På kommunalt nivå treffes enkeltvedtakene etter plan og bygningsloven som er klagegrunnlag.

Klage muliggjør endring av miljø-ødeleggende vedtak. Dersom overføring av makt og ansvar også følges av dårligere kontrollapparat skapes en trykkoker av frustrasjon og kulturminnevernet får sin Alta-sak. Mindre støy i forvaltningen fjerner ikke årsaken. Støy skapes bevisst av krefter som utnytter høyere forvaltningsnivåers angst for bråk. Det spørres ikke etter saken når overkjørte ordførere skriker overgrep.

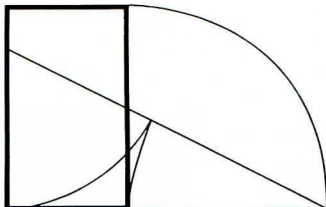
En del kulturminner og miljøer er regulert til bevaring siden 1965, men kommuner som i dag smykker seg som miljøkommune kan ha en elendig kulturminneforvaltning. Når knapphet på utbyggingsklare sentrumsnære arealer øker, intensiveres presset for å omgå, uthule og avskaffe vedtatt vern. En kommune kan formulere seg slik: «Bebyggelsen er like fullt verneverdig og byggherren har hensynstatt reguleringsplanens bestemmelser så langt det har vært praktisk mulig, og det foreligger positiv uttalelse fra fylkets vernemyndigheter.» Den positive uttalelsen dreide seg om råd i byggeprosjekt. Utbygger fikk rivetillatelse for en fløybygning fra 1700-årene, regulert til vern. Fem år senere ble samme grunneier og kommune politianmeldt for kulturminnekriminalitet på samme eiendom. «Man kan ikke stoppe ved verdiene som knytter seg til fortiden, et vern får jo også konsekvenser for framtiden!» uttalte et kommunalt museum. Om et industriområde av nasjonal interesse skrev en kommunal saksbehandler: «I forhold til den planlagte nye bebyggelsen på Øvre verksgård blir anleggskontoret og klokkerboden fremmedelementer, og for å få en helhetlig løsning her er det riktig å fjerne disse to bygningene.» I et bevaringsregulert trehusområde av nasjonal interesse ønsker en kommune å presse inn et voluminøst omsorgsboligkompleks preget av «urban grammatikk». Administrasjon og politisk flertall vet det blir bråk. Makt mot makt. Slik synliggjøres den kommunale tilstand etter 37 år med bygningslovens uendelige muligheter for vern.

Send eksempler til Bjerke

Noen kommuner har omsorg for kulturminner. Flertallet har ikke det. Kommunal kompetanse er fraværende og prioriteringer i pressområder viser at vern som legitimt samfunnsinteresse bevisst nedprioriteres. Det er neppe innbyggerne departementet har fått i tale. Folk vil ha kompetente vernemyndigheter med høy

profil og fullmakt til å gripe inn – ombud for kulturminnevernet. I 1989 delegerte Stortinget ansvar til fylkeskommunen fordi fylkeskonservatorene satt på tilstrekkelig kulturminnefaglig kompetanse. I dag er de fleste avskaffet og den faglige integritet forflatet. Overføring av myndighet er ugjenkallelig, uten overordnede forvaltningsnivåer. Jeg tror ikke foreningens avdelinger vil makte presset som blir resultat av en slik kommunal maktutvidelse.

Stå i solen omvendt av Platons anvisning, se ned i hulens skyggeverden og sans vår virkelighet. Statsråden vil neppe huskes som kulturminnevernets velgjører om hun ikke gjennomskuer den overordnede planvirkelighet og ser enkeltvedtakenes uryddige og dunkle verden. Fortidsminneforeningens dialog med Miljøverndepartementet bør synliggjøre vår kommunale virkelighet før støpen stivner. Oppfordringen til avdelingene blir: List opp eksempler på kommunal kulturminnevirkelighet og send departementet! ■

HAARKLAU OG LINDEBERG A/S
SIVILARKITEKTER MNAL
STRANDGT. 8 - 4790 LILLESAND
TLF. 37 27 01 95 FAX 37 27 03 82

Borg Destinasjon A/S

Reiselivsselskapet for Fredrikstad og Hvaler.

Telefon: 6935 7600 Faks: 6935 7601
www.borgdest.no

STENSRUD
STENSRUD

STENSRUD & STENSRUD AS
Entreprenørforetning
Gladengveien 1
Tlf. 22 57 63 00
Fax 22 57 63 20

ENTUSIASME FOR «TRADISJONER I TRE»

Årets tema for kulturminnedagen: «tradisjoner i tre» viser seg å falle i smak rundt om i landet.

– Jeg drukner i påmeldinger, sier Unni Blegen Walhovd i Kulturminnedagens sekretariat i Oslo. – Igjen ser det ut som om Møre og Romsdal kommer til å toppe lista for fylker med flest påmeldte arrangement. Fylkeskonservator Brit Hansen, har igjen har gjort en kjempejobb! Også Nord-Trøndelag, Nordland og Buskerud er i tettsskiktet i denne sammenheng, forteller Walhovd.

– Jeg ser også med stor glede at det har kommet inn veldig mange skikkelige og ryddige påmeldinger, noe som selvsagt også er svært positivt, sier hun.

– Det vi ser er at «konkrete tema» av den typen vi har valgt i år, er veldig populære. Da kan folk velge den innfallsvinkelen de selv vil. Og det er jo hovedpoenget i det frivillige arbeidet, at man kan selv kan legge vekt på det man selv mener er viktig.

Alle de påmeldte arrangementene kommer til å konkurrere om kulturminnedagens pris, som er på 20 000 kroner. Den vil bli delt ut av Nasjonalkomiteen på selve dagen, søndag 16. september. I fjor gikk Hedmarksmuseet og Norsk Jernbanemuseum av med seieren. De hadde laget et kjempeprogram over årets tema «kommunikasjon» sammen med 25 frivillige orga-

nisasjoner og lag. Nasjonalkomiteen for kulturminnedagen ledes av Anne-Marie Førde (Norges museumsforbund). De øvrige medlemmene er Randi Ertesvåg (Norsk museumsutvikling), Else M. Skau (Fortidsminneforeningen), Kari Vartdal Opsvik (Riksantikvaren), Ragnhild Omdal Mollatt (Statens kulturminneråd), Anette Solberg Andresen og Trond Torgvær (begge fra Kulturvernets fellesorganisasjon).

Fortidsminneforeningens hovedmarkering vil gå av stabelen på Norsk skogbruksmuseum på Elverum. I samarbeid med Hedmark avdeling, Det norske skogselskap, Norges husflidslag, Norsk skogbruksmuseum er det planlagt et allsidig program på Skogbruksmuseet.

Det vil blant annet bli avholdt en rekke interessante foredrag, forteller generalsekretær Kristen Grieg Bjerke i foreningen. Jon Godal, en nestor innen norsk båtbygging med lang erfaring med tradisjonell bruk av tre, Jakob Trøen, daglig leder av materialbanken til Glomen skogeierforening på Røros og Hans Marumsrud, håndverker spesialisert i middelalderteknikker fra Telemark er blant foredragsholderne, forteller han.

– Ellers kommer det til å bli demonstrasjoner i tradisjonell bruk av tre, alt fra sponhøvling til skitilvirkning og milebrenning av tjære, sier Bjerke. ■

NYTT OM NAVN I FORENINGEN

Benedicte Angell Uteng

(34) fra Oslo er ansatt som daglig leder i Oslo og Akershus avdeling. Hun kommer fra en bydelsadministrasjon i Oslo der hun har jobbet med økonomi og ledelse.

Siri Møller Nilsen

(43) fra Oppegård er ansatt i 80% stilling på regnskap i hovedadministrasjonen. Hun har bakgrunn fra BI, og har drevet agenturer før hun kom til oss.